

Az új nemzedék



Ifjú dirigensek a pódiumon

Míg hangszeres művészek között sok kiváló tizen- és huszonéves található, de sakkban és teniszben is egyre több a rendkívüli tehetség, a dirigens csodagyerekek száma jóval kevesebb. Ehhez a hivatáshoz ugyanis megfelelő élettapasztalat kell, valamint személyes kisugárzás, karizma, a csoportpszichológiában való jártasságról nem is beszélve. Amikor két évvel ezelőtt egy tizenhat éves fiatalember debütált az Atlantai Szimfonikusok élén, az akkor ötvennégy esztendőes skót dirigens, Donald Runnicles epésen megjegyezte: „Tizenhat? Nahát! Mi lesz még, jönnek a pelenkások?”

Fotó: Sylvia Lelli



Andris Nelsons: egy neves mentor támogatása döntő lehet

Tény, hogy a karmestercsodákra sokszor nagyobb médiafigyelem terelődik, mint egy jó színvonalú hétköznapi koncertre, és miközben több jegyet lehet eladni rájuk, kevesebbe kerülnek, mint egy karrierjének közepén járó rutindirigens. Ezek pedig egy pénzszegény világban érvek lehetnek. Vannak azonban, akik mást is felhozhatnak az ifjak mellett. Például, hogy az interpretációk a tradicionális repertoárban uniformizálódnak, kevés az egyéni megközelítés, a művészi rizikóvállalás. És e vonatkozásban is frissességet hozhatnak a fiatalok, persze csak azok, akik mernek új színeket, új dinamikát követelni.

Néhány tehetség máris vezető pozíciót foglal el jelentős zenekaroknál és operaházaknál, de azért az „öregek” még túlsúlyban vannak. Csak kicsit változott a kép azóta, hogy Norman Lebrecht tíz évvel ezelőtt világgá panasolta dirigenskönyvében: „alig tucatnyi karmester kezében van a világ valamennyi vezető állása”. Simon Rattle, Valery Gergiev, Riccardo Muti, Daniel Barenboim, James Levine, Mariss Jansons, Esa-Pekka Salonen, Franz Welser-Möst, Christian Thielemann, Riccardo Chailly és még néhány, azóta már ötvenes-hatvanas éveibe lépett sztár mellé csak a harminckét esztendő, lett származású Andris Nelsons, a venezuelai, harmincéves Gustavo Dudamel, a harminchat éves, kanadai Yannick Nézet-Séguin, a harminchét éves, svájci

Philippe Jordan édesapja mellől indult a pályán



Philippe Jordan; két brit, a harminchat esztendő Daniel Harding és a huszonhét esztendő Robin Ticciati, illetve egy harmincnégy éves, kínai-amerikai hölgy, Xian Zhang tudta befészkelni magát. Régen korábban kiugrottak az őstehetségek. Mahler már huszonnyolc évesen a pesti Opera művészeti igazgatója volt, Toscaninit harmincegy éves korára a milánói Scala zeneigazgatójának nevezték ki, Furtwängler harmincas éveiben pompás zenekarokat irányított Berlintonól Lipcséig, Karajan pedig huszonkilenc évesen debütált a bécsi Staatsoperben, mégis Mehta a csúcstartó, aki – igaz, némi szerencsével – huszonhat évesen a Los Angeles-i Filharmonikusok zeneigazgatója lehetett.

„Az én kis génuszom”

Van azért most is rá példa, hogy egy ígéretnek sikerül korán bizonyítania rendkívüli képességeit: Andris Nelsons még mindig csak harmincas éveinek elején jár, de Simon Rattle és a finn Sakari Oramo után három éve már a Birminghami Szimfonikusok zeneigazgatója. A trombitaművészből dirigenssé avanszált Nelsonst végül is Mariss Jansons 2002-ben fedezte fel, akit azóta is első számú tanárának és mentorának mond. Karrierje jó példa arra, hogy manapság mennyire döntő egy neves mentor támogatása, aki nemcsak tapasztalataival segítette tanítványát, hanem több helyre be is protezsálta. A fiatalember ugyanis nem gyűjtött be díjakat karmester-versenyeken, amivel azoknak üzent, akiknek meggyőződésük, hogy egy kiugráshoz nélkülözhetetlen a versenysiker. Minden hihetetlenül gyorsan zajlott – nyilatkozta, amibe beleértette, hogy már huszonhárom évesen a Lett Nemzeti Opera zeneigazgatója volt. Vagy itt egy másik történet. Közel húsz éve, hogy az akkor tizenhét esztendő angol, Daniel Harding fiatal zenészekkel bemutatta Schönberg Pierrot Lunaire című darabját. Valaki elküldte az előadásról készült magnószalagot az akkor már jó nevű Simon Rattle-nek, akit lenyűgözött a produkció, nyomban felhívta, és maga mellé vette Hardingot egy évre asszisztensnek a birminghami zenekarhoz. De Claudio Abbado is felfigyelt rá, és amikor a Berlini Filharmonikusokat vezette, ő is felkérte efféle segítségre; utána már mindig csak „az én kis génuszom”-nak nevezte. Harding szerint a karmesteri pályának két szakasza van:



Fotó: Stina Cullander

Daniel Harding: a művekhez magunknak kell megtalálnunk az utat

az elsőben a dirigensek még fiatalok és törtetőek, a másik periódusban viszont már idősek, és tudják, mit csinálnak. A köztes negyven esztendő kell kihasználni. Azt is mondta többször, hogy másolhatta volna az elődök interpretációit, például az olasz Maestro, Carlo Maria Giulini lemezeit említette, de „értelmetlen lett volna. Akárcsak ha azt tanácsolják a fiatal dirigensnek, hogy üssön kevesebbet, és bízzon jobban a zenekarban, akkor minden jobb lesz. A művekhez magunknak kell megtalálnunk az utat.”

Dicséret és fanyalgás

Ha lassan is, de elkezdődött az újabb nemzedékváltás, amit azonban nem mindenki sürget, mert ugyan a vezényléstechnikai mesterfogások és a gesztika kevés tanulással és gyakorlással is viszonylag könnyen elsajátítható, ez korántsem minden. Nem elegendő mutatósan elvezényelni a partitúrát – egy ideje a közönség felé is „játszaniuk” kell korunk karmestereinek –, bele is kell érezni a darabokba,

Robin Ticciati, a legfiatalabb trónkövetelő



Forrás: Gramolon-archiv

az ezekről alkotott önálló elképzelések kiérleléséhez viszont időre van szükség. Miként ahhoz is, hogy egy ifjú dirigens sok minden másban is el tudjon igazodni. Nem árt, ha van affinitása üzleti és adminisztrációs ügyekhez is, és nem ódzkodik attól sem, hogy szponzorokkal tárgyaljon. A budapesti bemutatkozása után felfűjt üres lufinak titulált Gustavo Dudamelt a Gergievhez és Barenboimhoz hasonlóan több fiatal pátyolgató Rattle még évekkkel ezelőtt bámulatba ejtően tehetséges dirigensnek nevezte. Értékítéletébe persze belejátszhatott, hogy Dudamelt a venezuelai zenei oktatási program, az El Sistema a szegénységből emelte ki, de hát a hírnévért mégis csak neki kellett megoldoznia. Már tizennyolc évesen pártfogójának, José Antonio Abreu caracasi dirigensnek köszönhetően a Simón Bolívar Ifjúsági Zenekar élére került, aztán az együttessel beutazta a fél világot. Alig huszonöt évesen debütált a milánói Scalában egy Don Giovanni-produkció élén, és jöttek sorban a nagy zenekarok, a bécsi, a chicagói és a Los Angeles-i gárda – utóbbiakhoz 2009-től ötéves szerződés köti. A zenészek kedvelik; mesélik, azt szeretik benne, hogy miközben technikailag tökéletes a tudása, más, hasonlóan jó képességű dirigensekkel szemben benne az önteltség szikrája sincs. Képes szimultán kommunikálni a zenekarral és a koncertek közönségével, és vezénylési stílusa is egyedi, mert az energikus latinos, szvinges mozgást kecses európaival vegyíti. Októberben is dirigál a klasszikus repertoár darabjai mellett magyaroktól: Bartók III. zongoraversenyét és Kurtágtól a Grabstein für Stephant. Elgondolkodtató ugyanakkor, hogy – nemcsak a pestiek – más kritikusok is fanyalogva fogadják produkcióit: egy januári, a Los Angeles-i Filharmonikusok élén teljesített londoni koncertjéről szóló beszámoló például miközben Bernstein charme-jára emlékeztető kisugárzásról beszélt, és a zeneszerző első szimfóniájának tolmácsolását még dicsérte is, Beethoven Hetedikjének előadásáról már azt írta, hogy nem volt kapcsolat a zenekar fényes és végig egyenletes hangzása, valamint a zenei megvalósítás között, amely sokszor kifejezetten döcögősnek tűnt. John Allison, a Sunday Telegraph neves zenekritikusa még tovább ment: „Dudamel kinevezése rossz döntés a zenekar számára, de rossz

Három a magyar

Az eltérő személyiségből adódó különbözőségek ellenére vannak közös vonások a már szorosan a Hamar Zsolt, Héja Domonkos, Kesselyák Gergely, Vashegyi György fémjelezte karmesternemzedék nyomában lépkedő fiatal dirigensekben. Például az, hogy mindhárman magyarországi karrierben gondolkodnak. A huszonhét éves Madaras Gergely a legfiatalabb, Hátori Máté huszonnyolc, Somogyi-Tóth Dániel harmincesztendő.



MADARAS GERGELY játszott fuvalán és hegedűn, és zeneszerzést is tanult, mégis már tizenkét-tizenhárom éves korától a dirigensi pálya vonzotta legerősebben. Tizenhat évesen orkesztert alapított; a Budapesti Ifjúsági Szimfonikus Zenekarnak öt éven át volt vezető karmestere. A bécsi

zeneakadémia karmesterképzőjén képezte magát 2004-től, ahol hat évvel később kapta meg mesterdiplomáját Mark Stringer növendékeként – miközben már a zsebében volt a budapesti Zeneakadémián, Pröhle Henrik osztályában szerzett fuvolaművészi diploma is. Úgy érzi, erős a verseny a tehetségek között, egy ambiciózus dirigens ezért kénytelen saját menedzselésével is foglalkozni, „persze nem szabad, hogy visszatetsző legyen” – magyarázza. Nagy-Britanniában és az Egyesült Államokban a legtöbb nagy zenekarnál kinézik maguknak a tehetséget – mondja –, akit szívesen látnának az együttes élén, megkeresik, és igyekeznek megszerezni maguknak. A versenyeknél többet jelentenek számára a karmesterkurzusok, például James Levine tanglewoodi nyári akadémija, ahová ha első jelentkezésre még nem is, másodjára már meghívták. „Nem szabad elkedvetlenedni” – jelzi, hogy versenyző típus, erős benne a szívósság. Ugyancsak második nekifutásra nyerte el még 2010 elején, ötfordulós versenyben, 93 jelentkező közül a manchesteri Royal Northern College of Music fiatal karmesterek számára kiírt kétéves Leverhulme-ösztöndíját, ezért 2010 októbere óta a szigetországban él. Idén nyáron pedig – egy tavalyi luzerni dirigenskurzus folyományaként – Boulez tanítványaként asszisztens karmester is volt Svájcban. Hosszútávon elsősorban szimfonikus karmesternek gondolja magát, bár Manchesterben vezényelt operát is, Samuel Barber Vanessáját, ősszel pedig Britten Albert Herringje várja ugyancsak odakint.

HÁTORI MÁTÉ a Bartók-konzervatóriumban Csemiczky Miklós és Kocsár Miklós növendéke volt zeneszerzés szakon, azután zongoratanulmányokat folytatott Esztó Zsuzsánál, de Vásáry Tamás és Petrovics Emil rábeszélésték a dirigensi pályára, és ő emellett döntött. 2001-től járt a



Forrás: Gramofon-archív

Zeneakadémia karmesterképző szakára Gál Tamáshoz, de azoktól az évektől, mint utólag mondja, többet várt. Ő kamarazenekart alapított 2003-ban – ez hasonlóság közte és Madaras között –, Schumann- és Mozart-műveket játszottak baráti körben, a Szent Imre Gimnáziumban. Majd jött a vendég-karmesterkedések időszaka, többek között a Szombathelyi Szimfonikusoknál, de Máté hamar rájött arra, hogy szívesen játszik gyermekpublikumnak, ezért színpadra állított kis operákat, például Mozart Bastien és Bastienne című egyfelvonásosát. „Százötvenszer játszottuk, leginkább zalai falvakban” – mondja. Eközben tehetséges énekesek felfedezésére is jutott az idejéből, „Orendt Gyula lírai baritont említem, aki most a berlini Staatsoper stúdiójában képi magát”, de tervei között szerepel egy alig ismert egyfelvonásos Mendelssohn-daljáték színrevitele is a Győri Filharmonikusokkal, „a Heimkehr aus der Fremdet Helmuth Rilling fedezte fel” – teszi hozzá. Jelenleg a debreceni egyetem zenekarvezetője, ahol októberben egynapos Liszt-fesztivált tervez. Hátori álma egy saját zenekar, mert úgy véli, hogy a továbblépés feltétele az állandó műhelymunka. Egyelőre azonban szeretne állandó dirigensnek elszegődni egy jó képességű magyar vidéki zenekarhoz. „Ha itthoni karrierben gondolkodom, akkor nincs út külföldre, ráadásul riaszt, hogy a politikával is jóban kell lenni. Ha viszont külföld, akkor kevésbé kiszámítható a helyzet” – beszél a fiatal magyar dirigensek előtt álló esélyekről.

SOMOgyi-Tóth Dániel

a karmesterségben tudja a legjobban kifejezni magát; talán ezért van, hogy amikor vezényel, nem lámpalázos. A konzervatóriumot zongora- és zeneszerzés szakon végezte, de már tizenöt éves kora óta dirigensi álmokat dédelgetett. Aztán 2006-ban a Zeneakadémia karmester- és orgona szakán diplomázott Gál Tamás, illetve Lehotka Gábor növendékeként, miközben részt vett Lukács Ervin és Rudolf Barsaj mesterkurzusain is. A diploma után egy évig orgonált, és a Danubia Ifjúsági Szimfonikus Zenekarnál, valamint a Magyar Telekom Zenekaránál játszott billentyűs hangszeren. Dirigensi pályája 2007 végén a Békés Megyei Szimfonikus Zenekarnál indult, ahol művészeti vezetőnek és karmesternek nevezték ki (ezt a számos sikeres koncertben megmutató kapcsolatot máig fenntartotta). A már több mint tíz éve légifotósként is jól ismert dirigens sokat vállal és bír, amit bizonyít, hogy 2009-től a Budapesti Operettszínháznak is a karmestere lett, **nemrégiben pedig megpályázta és elnyerte a Debreceni Filharmonikusok és a Kodály Kórus igazgatói posztját.** Igaz, utóbbi helyen a Salzburgban élő csellóművész-karmester, Bényi Tibor személyében várhatóan komoly segítséget kap. Somogyi-Tóth fatalista; mint mondja, dirigensként soha nem kereste magának a fellépési lehetőségeket: „ha szükség lesz rám, úgyis hívnak”. A mesterkurzusokat hasznosnak mondja, és ha még élne Bernstein vagy Karajan, utánuk bárhová elment volna. Most első helyen Gergievet és Mutit említi, akiktől érdemes tanulni.





Forrás: Gramófon-archív

Xian Zhang: egy hölgy Kínából

neki is: egy erős kezű dirigens ugyanis emelhetné az együttes zenei színvonalát, egy jobb zenekar pedig fényesíthetné az ő talentumát.”

Árokból a koncertpódiumra

Sokáig szinte minden jelentős karmester az operavilágból bukkant fel, aminek persze egyszerű magyarázata, hogy már a 19. század vége felé is, Artur Nikisch korában – főként Németföldön és Itáliában – számtalan kisváros működtetett valamirevaló színházat. Volt tehát mód a gyakorlásra. Amikor azonban később, a két világháború között az operaházakról a szimfonikus zenekarokra terelődött a fő figyelem, minden megfordult. Manapság is kevesebb a főként operák vezénylésére vállalkozó pályakezdő.

A párizsi Bastille Opera zeneigazgatója azonban ilyen. A zürichi konzervatóriumban zongoratanári diplomát szerző Philippe Jordan egy ideig még dirigens édesapja, Armin Jordan mellett segédkezett korrepetitorként az Aix-en-Provence Fesztiválon. Később, a szükséges tapasztalatok birtokában, huszonegy évesen fellépett egy komoly operaházban, a brüsszeli Monnaie-ben, ahol a Don Pasqualét vezényelte. Aztán eldirigálta Mozart Così fan tutte operáját, Bécsben pedig A víg özvegyet. Pályája emelkedésében persze szerepe volt annak is, hogy a berlini

Staatsoperben három éven át Barenboim asszisztense lehetett, onnan avanzsált 2001-ben a közép-európai operajátzás egyik centrumának számító grazi opera főzeneigazgatójává, rá egy évre pedig már a Metropolitanben és a Covent Gardenben is megismerhették a nevét.

Az új tehetségek között a Lorin Maazel tanítványának tekinthető, még mindig különlegességszámba menő női dirigens, a Puccini-operákkal (Tosca és Bohémélet) Frankfurtban, illetve a londoni English National Operában sikeresen bemutatkozó kínai Xian Zhang, valamint a legfiatalabb trónkövetelőnek tekinthető, brit Robin Ticciati is vérbeli operadirigens, ők azért megmutatják magukat a koncertdobogón is. Ticciati, aki hegedű, zongora és ütőhangszeres tanulmányokat folytatott, és a Nagy-Britanniai Nemzeti Ifjúsági Zenekarban játszott, majd a Cambridge-i Egyetemen képezte tovább magát, 2014-től Vladimir Jurowski utóda lesz az angliai Glyndebourne-i operafesztivál zeneigazgatói posztján, ráadásul szinte minden hivatalos karmesteri előtanulmány nélkül kerül ide. Nem szabad azonban elfelejteni, hogy mentorai között ott sorakozik Simon Rattle és Colin Davis is. A brit zenekarokon edződő Ticciati az országos turnék zenei direktoraként 2007 óta kötődik a patinás fesztiválhoz, most nyáron pedig fergeteges Don Giovanni-előadásokat dirigált Glyndebourne-ben.

A legpatinásabb

A most színre lépő dirigensek közül a francia-kanadai Yannick Nézet-Séguin birtokolja majd a legpatinásabb pozíciót, 2012-ben ugyanis átveszi a „nagy ötök” egyikének, az amerikai Philadelphia Orchestrának az irányítását. Ezzel olyan karmester óriások nyomdokába lép, mint Leopold Stokowski, Ormándy Jenő, Riccardo Muti, Wolfgang Sawallisch és Christoph Eschenbach. Egyik közelmúltbeli philadelphiai koncertjéről máris az elragadtatás hangján írtak: „elbűvölő volt a jelenléte a pódiumon, palcája időnként kalligrafikus mozgást mutatott, máskor meg olyan volt, mint egy sebészi eszköz, miközben szabad kezével szinte markolta a zenét.” ■

Yannick Nézet-Séguin 2012-től a Philadelphia Orchestra zeneigazgatója



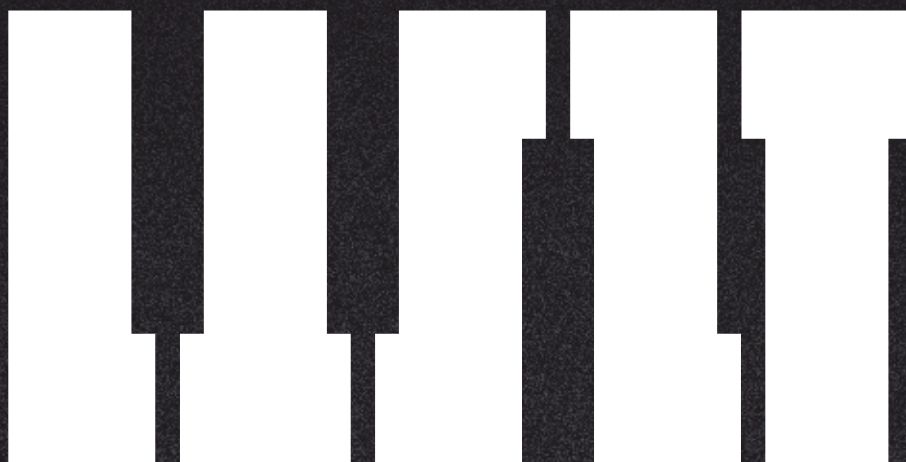
Fotó: Marco Borggreve



**Művészetek
Palotája**
Budapest

Élmény! Minden tekintetben.

www.mupa.hu



MINDEN TEKINTETBEN

2017 II. félév

AUGUSZTUS 26. **LISZTTŐL A RAGTIME-IG** ITTJÉS TAMÁS ÉS A BOHÉM RAGTIME JAZZ BAND

OKTÓBER **LISZT-LÉPÉSEK**

OKTÓBER 8. **BOGÁNYI GERGELY SZÓLÓESTJE**

OKTÓBER 8. **LISZT ARCAI** FOTÓKIÁLLÍTÁS

OKTÓBER 9. **ORGONA-SZTORIK** FASSANG LÁSZLÓ ÉS MÁCSAI PÁL

OKTÓBER 13., 14. **A LISZT-FAKTOR** SZÍNPADI ETŰDÖK KÉT RÉSZBEN

OKTÓBER 16. **CIFRA PALOTA**

OKTÓBER 17. **JAZZVERZIÓK** SZAKCSI LAKATOS BÉLA, OLÁH KÁLMÁN

OKTÓBER 18. **AZ ABBÉ** EGYHÁZI KÓRUSMŰVEK ORGONAKÍSÉRETTTEL

OKTÓBER 19. **CIGÁNYZENÉTŐL A RAPSZÓDIÁKIG**

OKTÓBER 22. **A ZONGORAVESENYES** GYENYSZ MACUJEV ZENEKARI ESTJE  

NOVEMBER 23. **LISZT ÉS BACH** CHRISTOPH BOSSERT ÉS SZABÓ BALÁZS ORGONAESTJE

DECEMBER 10. **KARÁCSONYI KONCERT** RÁNKI DEZSŐ, KLUKON EDIT, MR GYERMEKKÓRUS

STRATÉGIAI
PARTNEREINK



STRATÉGIAI MÉDIA-
PARTNEREINK



Jegyek kaphatók a Múpa jegypénztáiraiban (1095 Budapest, Komor Marcell u. 1., tel.: 555-3300 és 1061 Budapest, Andrásy út 28., tel.: 555-3310), valamint az ismert jegypénztárakban.

Online jegyvásárlás: www.mupa.hu

A Múpa szakmai támogatója a Liszt Akadémia.

ISO 9001:2000